

Col·loqui a Vallvidrera
L'hora del federalisme

Hi intervindran:

Carme Valls Llobet, metgessa i vicepresidenta de Federalistes d'Esquerres

José Luis Atienza, articulista i membre de Federalistes d'Esquerres

Presenta:

Josep Vives-Rego, professor Honorífic de la UB

Divendres 12 de gener a les 18:30h

Centre Cívic Vallvidrera - Vázquez Montalbán
Carrer dels Reis Catòlics, 16, Vallvidrera

L'HORA DEL FEDERALISME?¹.

El passat 12 de Gener els "Federalistes d'Esquerres" van organitzar un Col·loqui en el Centri Cívic "Vázquez Montalbán", de Vallvidrera, amb el voluntariós títol "L'hora del federalisme". Una resposta suggestiva a la pregunta que molts ens fem: és l'hora d'aquesta tercera via? Pregunta maleïda que, en la urgència existencial de sortir de la sacsejada pectoral al que ens sotmet la parella de tanguistes que copen l'escena, "indepes&immòbils", tendim a respondre amb un sí, o almenys amb un tal vegada, encara que només sigui perquè sol presentar-se com a terme mitjà; i, ja se sap, *in medium virtus est*. La conjuntura política agita de tal manera les nostres ments, les nostres consciències i fins i tot les nostres vides que el federalisme, vestit de pluralitat dialogant en calma, ens sembla un bàlsam per a les ferides; fins els més escèptics tendim a representar-nos l'alternativa federal com el descans del guerrer, una treva, un ajornament raonable, en què ningú renuncia a res, tot esperant el somni de les Nêmesis. I val més això que no res, quan s'espera tan poc.

Però, és clar, les paraules tenen inèrcia i els conceptes no renunciem així

¹ Ressenya d'un acte de Federalistes d'Esquerres a Vallvidrera (Barcelona). La previsió de publicació en la revista veïnal *La Vall de Vidre* va quedar congelada a causa de l'extensió, aquest enganxifós obstacle a les idees.

com així a la seva identitat. Quan un dels ponents, la Carme Valls, vicepresidenta dels Federalistes d'Esquerres, va entrar en tema, després d'una inevitable exhortació a la fe i l'esperança en la idea federal, van començar a visualitzar-se les dificultats. Va partir d'una oportuna distinció entre dues concepcions del federalisme: una, com a mer model d'Estat, i una altra, com a model de cultura. En la primera el federalisme es mostra atractiu pel sol fet de ser innocent, -sigui per nou-nat o per no-nat-, però a la fi resulta abstracte i instrumental, mera forma de distribuir-se i organitzar-se el poder (coses aquestes sempre sospitoses a la gent d'esquerra). Sota el segon enfocament, en canvi, com a cultura, com a forma de vida, -pel qual apostava la Carme Valls amb el suport teòric de l'enyorat Miquel Caminal-, apareix un concepte més dens i ambiciós, que animava a l'excés retòric, encara que la elogiabile moderació de la ponent impedís caure en la desmesurada definició de “conjunto de todos los bienes sin mezcla de mal alguno” (recordeu el catecisme del Pare Ripalda?).

Dos rostres del federalisme, d'articulació complexa, i actualment en conflicte. El primer, més vulgar, esquelètic i formal, apareix paradoxalment com més realista i actual, el més immediat i desitjable per alliberar-nos dels espasmes del tango; el segon, més entranyable, sens dubte amb més substància ètica, malgrat el bon *savoir faire* de la Carme Valls em sembla més anacrònic, més aliè a la sensibilitat, esperança i somnis dels éssers humans que avui son els amos del futur. Què hi farem? Ni el federalisme, ni el republicanisme, ni el socialisme... són o poden ser ja el que eren. Fins i tot el liberalisme, per subsistir avui, ha hagut de transvestir-se, tornar-se cínic i inculte, nihilista i obscè, negant i renegant d'aquella consciència burgesa que va cuidar de nen, quan encara era feble i innocent, quan encara exhibia les seves sofisticades bellesa.

La intervenció de José Luís Atienza va pujar els decibels tràgics amb la lectura d'un bell text, d'una reflexió que transpirava *pathos* d'autèntica sensibilitat d'esquerra, de la bona, de la d'ahir, de la de sempre. Un text que defensava l'opció federal (“ara li toca al federalisme començar a guanyar terreny. És l'hora del federalisme”), però la textura del qual no em va semblar netament federalista; tret que se suposi, com en certa mesura fa Atienza, que l'esquerra a Catalunya i Espanya és federalista o no és. Qüestió, sens

dubte, revisable.

Va commoure a la sala amb les seves preguntes en sèrie, que van ressonar com cops de martell: “Com és possible, ens podem preguntar, que després de l'últim trimestre polític del procés, una cadena d'errors, d'impotències i de declaracions fallides amb marxa enrere, hagin guanyat per majoria absoluta? Com és possible que en la Catalunya històricament tenyida del vermell de l'esquerra hagi guanyat Ciutadans?”. Posava així veu a les inquietuds que sobrevolaven a la sala, i a la perplexitat estesa per les nostres ciutats. Com és possible que hagin tornat a guanyar els independentista? Com és possible que hagi tornat a perdre l'esquerra? I, la més incisiva i sincrètica, on segurament cal buscar les respostes: Com és possible que hagi guanyat Ciutadans.

Atienza ens va complimentar després amb dues vies de resposta. La primera explícita, diàfana i compartible, plena d'emoció i de lúcida autocrítica, però tal vegada excessivament conjuntural i un xic tòpica, remetia a la fenomenologia de la consciència de l'esquerra catalana: “S'ha votat des d'identitats ferides”; “molts s'han llançat a votar perquè no guanyessin els altres”; “el motor polític i electoral a Catalunya ha estat aquella emoció que abans no havíem sentit, no de fraternitat sinó de rivalitat”. Descripcions, sens dubte, de pes i veraces; però tal vegada insuficients.

L'altra via, amb prou feines insinuada, com si brollés lliure i rebel en una esquerra del discurs correcte, se'ns revela en la següent frase: “Els federalistes d'esquerres hem de deixar de semblar un antibiòtic contra l'independentisme català, un succedani de nacionalisme, baix en graduació...”. No insistiria més en aquesta idea, però va desafiar els presents incitant a pensar que tal vegada el problema, dels federalistes i de l'esquerra, calgui buscar-lo en les seves respectives relacions amb el “nacionalisme”. Perquè, no ha estat sempre el nacionalisme present en el fons de les opcions federals? No han compartit la seva recança respecte a l'Estat (“jacobinista”)? No ha estat latent sempre en l'ànima del federalisme la passió d'un estat mínim, d'una nació o de un poble sense estat? No li és intrínsec, per tant, allò de “l'Estat, el nostre enemic”? Fins i tot en el federalisme triomfant, on perviu i es percep latent, a l'aguait, la tensió, la

sospita, davant el totpoderós “Estat federal”? I no apareix precisament aquí una via de comunicació de l'ànima federal amb l'ànima de l'esquerra, sempre recelosa davant l'Estat, a la fi reproductor de l'ordre capitalista quan no instrument de dominació de classe?

Són moltes les preguntes induïdes per les d'Atienza. Però, en tot cas, no puc obviar la sospita que si els independentistes i Ciutadans van recollir la millor collita va ser perquè van saber triar el cultiu que demanava el mercat (això si, cadascú la seva pròpia marca d'Estat). Lamentablement, la conjuntura del mercat era refractària a productes més sofisticats. L'esquerra, federalista o no, ho sabia: l'escena estava dominada per l'*eix nacional*, amb absoluta absència de l'*eix social*. Ho sabia, però no podia fer res de res . Impotent per canviar l'eix de confrontació, no va encertar amb la seva posició estratègica en l'eix nacional. No va saber, o no va poder, alliberar-se del pes de la història; ni tan sols es va plantejar –excepte en alguns afeblits fòrums d'històrics i lúcids militants comunistes, amb escassa incidència política en la conjuntura- la possibilitat d'apostar, encara que fos tàcticament, per l'Estat. I és comprensible que hagi estat així. Avui encara és impossible per a les generacions del passat, malgrat la llarga etapa democràtica, identificar-se amb un Estat la història del qual és un enorme oceà d'ombres i sofriments, regne de monarquies inquisitorials i dictadures cruels, amb poquíssims i efímers moments republicans de llums. La redempció acostuma a exigir el somni de la nostra memòria, i ara com ara encara no estem disposats a oblidar. Ni volem ni podem oblidar.

Després, el debat, realment exemplar. Un diàleg sincer, entre amics, tractant de construir en comú unes respostes a les preguntes que, des de diverses finestres, donessin llum a la mateixa casa comuna. Però també un diàleg tibant, afectat de profundes preocupacions, totes les quals venien de fora. Encara que les ferides tenien el seu origen en el tro de l'independentisme triomfant, encara que les crítiques confluïen inexorablement en el seu “supremacisme”, la reflexió entre amics portava a concentrar la font d'inquietud de la sala en el núvol negre de la derrota en les eleccions, un intens nuvolot formant part de l'extensa tempesta que domina l'horitzó; si l'independentisme atreïa i acumulava les seves queixes i denúncies, el mal semblava més profund i difús: la feblesa dels federalistes,

les seves limitacions per fer-se presents, la poca força d'arrossegament de la idea federal entre els joves...

La victòria "indepe" era el fenomen, la manifestació en la superfície del problema; i en el seu desxiframent conflüen les reflexions dels participants al debat; però, gairebé sense nomenar-ho, per les esquerdes dels seus discursos escapava la música de fons d'un dubte més profund i inquietant: una sospita sobre l'actualitat (i no només per la viabilitat) d'un model federal de societat. Cert, els federalistes no es van presentar de forma diferenciada a les eleccions al Parlament; però, assenyalaven alguns amb elogiable rigor, la seva defensa d'una nova forma federal d'Estat, veïna o parent de la defensada en forces polítiques com el PSC i "els Comuns", va acompanyar en la seva derrota la d'aquestes forces. I aquesta derrota, explícitament reconeguda, omplia d'ombres la conversa. Tot seguirà igual, vaticinaven alguns. Seguirà el *tangazo* o la *tangana*, els actors buscaran de nou en el ball el contacte dels seus cossos i els federalistes tornarem a aquesta alternativa tràgica entre l'asfíxia de la impotència en situar-nos en un bell mig indefinit i el buit de la fugida a espais de ball despoblats.

Per què l'esquerra no ha votat com a esquerra? Per què no ha estat fidel al seu concepte? Per què s'ha negat a si mateixa? Preguntes profundes, esquinçadores; però tan inadequades com preguntar-se per què Messi no juga al futbol en el Trofeu Conde de Godó. És difícil convèncer a un guerrer que no té paper en una guerra, en qualsevol guerra. Però, per tràgic que sigui, la batalla política per la independència deixa tan escàs espai de joc al federalisme i a l'esquerra com un Master 1000 al bàsquet. I tal vegada seria convenient per als federalistes d'esquerra, i per a les forces polítiques que inclouen el federalisme als seus programes, reflexionar sobre aquesta sospita, que expressem en termes schmittians: el federalisme pot ser útil com a política per impedir arribar a la guerra per la independència, però és anacrònic i estèril en la plenitud d'aquesta. Pot, fins i tot, ser necessària després de la batalla, en la treva, en l'inevitable descans dels guerrers, però totalment prescindible en el fragor de la lluita.

Tal vegada és oportú, com a reflexió final, recordar la posició dels socialistes de la Segona Internacional, quan tenien a les seves portes la Primera Guerra Mundial. Aquesta no és la nostra guerra, no és la guerra dels

treballadors, que hi vagin ells. Quanta raó! Tanta i tan bella que la Història, territori brut i enemic de la raó, s'encarregaria de seguida de silenciar-la. Sí, el socialistes van anar a la guerra. I tots van perdre en ella, encara que uns més que uns altres. I es van matar entre si. Coses de la Història que la Raó no entén!

Certa desesperança batejava a la sala en finalitzar l'acte, de seguida corregida per les exhortacions i estímuls recíprocs dels petits grups que, animats, prosseguien el diàleg. Els Federalistes d'Esquerra es comprometien a seguir la seva lluita política per una Espanya federal, i, en particular, a seguir madurant la idea de federalisme. El debat, la veritat, ha estat digne –i ha dignificat-, el Centri Cívic de Vallvidrera; crec que ha estat a la alçada del seu nom. Vaig sortir satisfet, i amb la idea que Manuel Vázquez Montalbán també hauria sortit satisfet; almenys aquell Manolo que vaig conèixer de molt jove, amb qui vaig compartir discussions semblants en llocs més tancats i vigilats, quan el seu *Informe sobre la información* ens subministrava l'argumentari contra el maquillatge tecnocràtic de l'última dècada del franquisme. A Manolo li agradava més la gent que pensa que la gent que sap. I a mi també.

J. M. Bermudo
(Vallvidrera, 19/01/2018)